

ВИСНОВОК

щодо проекту Закону про внесення змін до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» щодо розширення компетенції міжнародного арбітражу (реєстр. № 12141 від 21 жовтня 2024 року)

За пропозицією Голови підкомітету з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції Стефанчука М.О. Комітет з питань правової політики на своєму засіданні 18 березня 2026 року (протокол № 215) повторно розглянув проект Закону про внесення змін до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» щодо розширення компетенції міжнародного арбітражу (реєстр. № 12141) (далі – Законопроект), прийнятого парламентом за основу відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» щодо розширення компетенції міжнародного арбітражу» від 30 квітня 2025 року № 4400-ІХ та встановив таке.

До другого читання від суб'єктів законодавчої ініціативи надійшло 37 поправок і пропозицій щодо вдосконалення окремих положень Законопроекту.

Так, з урахуванням запропонованих Комітетом поправок і пропозицій 12 червня 2025 року, до другого читання підготовлено Порівняльну таблицю до Законопроекту, яка містила 43 поправки і пропозиції, за результатом розгляду яких запропоновано 8 поправок врахувати (в тому числі врахувати частково, врахувати редакційно), 35 поправок відхилити.

За результатами опрацювання вказаної порівняльної таблиці Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради України висловило зауваження до змісту Законопроекту. З метою часткового врахування висновку юридичної експертизи Головою підкомітету з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини та альтернативного розв'язання спорів Бабієм Р.В. відповідно до частини шостої статті 118 Регламенту Верховної Ради України запропоновано доповнити Порівняльну таблицю до Законопроекту додатковими поправками.

Таким чином, за результатами розгляду поправок і пропозицій на засіданні Комітету 28 серпня 2025 року 9 поправок враховано (включаючи враховано частково та враховано редакційно), 35 поправок відхилено.

Разом з тим, з метою усунення неузгодженостей та неточностей у тексті Законопроекту Голова підкомітету з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу (*acquis EC*), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції Стефанчук М.О. запропонував переглянути попередні висновки Комітету щодо розгляду законопроекту у другому читанні та доповнити порівняльну таблицю 4 поправками такого змісту:

1) назву та преамбулу законопроекту викласти в такій редакції:

«Про внесення змін до деяких законів України щодо розширення компетенції міжнародного арбітражу

Верховна Рада України постановляє:

I. Внести зміни до таких законів України»;

2) розділ I законопроекту викласти в такій редакції:

«1. У Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж» (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 25, ст. 198 із змінами, внесеними Законом України від 19 червня 2020 року № 738-IX):

1) пункт 2 статті 1 викласти в такій редакції:

«2. До міжнародного комерційного арбітражу можуть за угодою сторін передаватися:

спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін спору на момент укладення арбітражної угоди знаходиться за кордоном або якщо сторони явно домовились про те, що предмет арбітражної угоди пов'язаний більше ніж з однією державою, або одне з наступних місць знаходиться за межами держави, в якій сторони мають свої комерційні підприємства:

- місце арбітражу, якщо воно визначено в арбітражній угоді або відповідно до неї;

- будь-яке місце, в якому повинна бути виконана значна частина зобов'язань, що виникають із договірних або інших цивільно-правових відносин;

- місце, з яким найбільш тісно пов'язаний предмет спору;

спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України;

спори між адміністратором за випуском облігацій, який діє в інтересах власників облігацій відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», та емітентом облігацій та/або особами, які надають забезпечення за такими облігаціями, якщо принаймні одна зі сторін спору є підприємством з іноземними інвестиціями.

Міжнародний комерційний арбітраж розглядає також спори за участю інвестора (іншого учасника інвестиційної діяльності) та держави (її органів та установ) або міжурядової організації у зв'язку із здійсненням інвестиційної діяльності на території України чи іншої держави, що передаються на підставі

міжнародного договору, закону України, іншого нормативно-правового акта або угоди сторін, яка міститься у контракті чи іншому документі»;

2) пункт 1 статті 6 викласти в такій редакції:

«1. Функції, зазначені в пунктах 3 та 4 статті 11, пункті 3 статті 13, статті 14, для арбітражу, утвореного спеціально для розгляду окремої справи, виконуються Президентом Торгово-промислової палати України, а для постійно діючих арбітражних установ – органом, визначеним регламентом відповідної арбітражної установи»;

3) у статті 11:

а) пункт 3 викласти в такій редакції:

«3. У разі відсутності такої угоди:

- при арбітражі з трьома арбітрами кожна сторона призначає одного арбітра, і двоє призначених таким чином арбітрів призначають третього арбітра; якщо сторона не призначить арбітра протягом 30 днів після отримання прохання про це від другої сторони або якщо двоє арбітрів протягом 30 днів з моменту їх призначення не домовляться про призначення третього арбітра, на прохання будь-якої сторони арбітр призначається органами, зазначеними у пункті 1 статті 6;

- при арбітражі з одноособовим арбітром, якщо сторони не домовляться про вибір арбітра, на прохання будь-якої сторони арбітр призначається органами, зазначеними у пункті 1 статті 6»;

б) абзац п'ятий пункту 4 викласти в такій редакції:

«будь-яка сторона може просити органи, зазначені у пункті 1 статті 6, вжити необхідних заходів, якщо тільки угода про процедуру призначення не передбачає інших способів забезпечення призначення»;

в) пункт 5 викласти в такій редакції:

«5. Рішення з будь-якого питання, що приймається згідно з пунктом 3 або 4 цієї статті органами, зазначеними у пункті 1 статті 6, не підлягає оскарженню. При призначенні арбітра органи зважають на будь-які вимоги, що ставляться до кваліфікації арбітра угодою сторін, і такі міркування, які можуть забезпечити призначення незалежного і неупередженого арбітра, а в разі призначення одноособового або третього арбітра беруть також до уваги бажаність призначення арбітром особи іншого громадянства, ніж громадянство, до якого належать сторони»;

4) пункт 3 статті 13 викласти в такій редакції:

«3. Якщо заяву про відвід при застосуванні будь-якої процедури, узгодженої сторонами, або процедури, передбаченої пунктом 2 цієї статті, не задоволено, сторона, що заявляє відвід, може протягом 30 днів після отримання повідомлення про рішення про відхилення відводу просити органи, зазначені у пункті 1 статті 6, прийняти рішення про відвід; таке рішення не підлягає ніякому оскарженню; поки таке прохання чекає на своє вирішення, третейський суд, включаючи арбітра, якому заявлено відвід, може продовжувати арбітражний розгляд та винести арбітражне рішення»;

5) пункт 1 статті 14 викласти в такій редакції:

«1. У разі якщо арбітр юридично або фактично виявляється неспроможним виконувати свої функції або невинувато доовго не виконує їх з інших причин, його мандат втрачає чинність, якщо арбітр бере самовідвід або сторони домовляються про припинення мандата. В інших випадках, якщо зберігаються розбіжності щодо будь-якої з таких підстав, будь-яка сторона може звернутися до органів, зазначених у пункті 1 статті 6, з проханням вирішити питання про припинення дії мандата; таке рішення не підлягає ніякому оскарженню»;

б) пункти 1 і 2 Положення про Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України (додаток № 1 до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 року № 4002-ХІІ) викласти в такій редакції:

«1. Міжнародний комерційний арбітражний суд є самостійною постійно діючою арбітражною установою (третейським судом), що здійснює свою діяльність згідно із Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж», іншими законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Торгово-промислова палата України затверджує Регламент Міжнародного комерційного арбітражного суду та сприяє його діяльності.

2. До Міжнародного комерційного арбітражного суду можуть за угодою сторін передаватися на вирішення:

спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін спору на момент укладення арбітражної угоди знаходиться за кордоном або якщо сторони явно домовились про те, що предмет арбітражної угоди пов'язаний більше ніж з однією державою, або одне з наступних місць знаходиться за межами держави, в якій сторони мають свої комерційні підприємства:

- місце арбітражу, якщо воно визначено в арбітражній угоді або відповідно до неї;

- будь-яке місце, в якому повинна бути виконана значна частина зобов'язань, що виникають із договірних або інших цивільно-правових відносин;

- місце, з яким найбільш тісно пов'язаний предмет спору;

спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України;

спори між адміністратором за випуском облігацій, який діє в інтересах власників облігацій відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», та емітентом облігацій та/або особами, які надають забезпечення за такими облігаціями, якщо принаймні одна зі сторін спору є підприємством з іноземними інвестиціями.

Зовнішньоекономічні відносини, спори з яких можуть бути передані на вирішення Міжнародного комерційного арбітражного суду, стосуються, зокрема, відносин купівлі-продажу (поставки) товарів, виконання робіт, надання послуг, обміну товарами та/чи послугами, перевезення вантажів і пасажирів, торгового

представництва і посередництва, оренди (лізингу), науково-технічного обміну, обміну іншими результатами творчої діяльності, спорудження промислових та інших об'єктів, ліцензійних операцій, інвестицій, кредитно-розрахункових операцій, страхування, спільного підприємництва та інших форм промислової і підприємницької кооперації.

Міжнародний комерційний арбітражний суд розглядає також спори за участю інвестора (іншого учасника інвестиційної діяльності) та держави (її органів та установ) або міжурядової організації у зв'язку із здійсненням інвестиційної діяльності на території України чи іншої держави, що передаються на підставі міжнародного договору, закону України, іншого нормативно-правового акта або угоди сторін, яка міститься у контракті чи іншому документі";

7) пункт 1 Положення про Морську арбітражну комісію при Торгово-промисловій палаті України (додаток № 2 до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 року № 4002-ХІІ) викласти в такій редакції:

«1. Морська арбітражна комісія є самостійною постійно діючою арбітражною установою (третейським судом), що здійснює свою діяльність згідно із Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж», іншими законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Торгово-промислова палата України затверджує Регламент Морської арбітражної комісії та сприяє її діяльності»;

3) доповнити розділ I законопроекту пунктом 2 такого змісту:

«Частину першу статті 14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 51, ст. 577 із наступними змінами) доповнити пунктами 282, 283 такого змісту:

«28²) особи, які звернулися із заявою про визнання особою, постраждалою від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, - на правничі послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 цього Закону з питань, що пов'язані з оскарженням рішення про відмову у визнанні особи постраждалою від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України;

28³) особи, постраждалі від сексуального насильства, пов'язаного зі збройною агресією Російської Федерації проти України, - на правничі послуги, передбачені пунктами 2 і 3 частини другої статті 13 цього Закону, з питань, пов'язаних із захистом їхніх прав, визначених Законом України «Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, та надання їм невідкладних проміжних репарацій»;

4) розділ II законопроекту викласти в такій редакції:

«II. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Зміни, внесені цим Законом щодо розширення компетенції міжнародного арбітражу, поширюються також на арбітражні угоди, укладені до набрання ним чинності.

3. Кабінету Міністрів України:

1) під час підготовки проектів нових двосторонніх угод про сприяння та взаємний захист інвестицій, перегляду чинних угод, а також укладання угод про вільну торгівлю, що містять положення про захист інвестицій, передбачати можливість зазначення Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України як однієї з опцій для врегулювання спорів між державою та інвестором;

2) рекомендувати підприємствам (установам, організаціям), управління якими здійснюють Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, інші органи виконавчої влади та державні колегіальні органи, при укладанні зовнішньоекономічних договорів, які містять арбітражні застереження, включати арбітражні застереження з посиланням на національні постійно діючі арбітражні установи, з метою економії коштів на представництво та захист прав та інтересів таких підприємств (установ, організацій), у разі виникнення зовнішньоекономічних спорів;

3) в рамках реалізації державно-приватного партнерства у проектах відповідних угод, у разі якщо вони містять арбітражне застереження, передбачати можливість включення арбітражних застережень з посиланням на національні постійно діючі арбітражні установи».

Так, з урахуванням запропонованих Комітетом поправок і пропозицій, до другого читання підготовлено Порівняльну таблицю до Законопроекту, яка містить 41 поправку і пропозицію, за результатом розгляду яких пропонується 4 поправки врахувати (в тому числі врахувати частково, врахувати редакційно), 37 поправок відхилити.

На підставі викладеного вище, Комітет з питань правової політики вирішив:

1. Переглянути висновки Комітету з питань правової політики від 12 червня 2025 року та від 28 серпня 2025 року до проекту Закону про внесення змін до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» щодо розширення компетенції міжнародного арбітражу (реєстр. № 12141).

2. Рекомендувати Верховній Раді України прийняти проект Закону про внесення змін до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» щодо розширення компетенції міжнародного арбітражу (реєстр. № 12141) в другому читанні та в цілому у редакції, запропонованій Комітетом, а також у разі прийняття законопроекту як Закону доручити Комітету разом з Головним юридичним управлінням Апарату Верховної Ради України здійснити редакційне та техніко-юридичне доопрацювання його тексту.

3. Доповідачем від Комітету з цього питання під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України визначити голову підкомітету з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини та альтернативного розв'язання спорів Бабія Р.В.

Заступник Голови Комітету

П.В. ПАВЛІШ

